

Summary

Nadiya Frolenkova

***The Quality of the Content of Preschool Education in Ukraine at the End of the Twentieth Century:
Impact of Social and Economic Factors***

At the end of the twentieth century Ukraine's transition to democracy, the rule of law and market economy needed a radical reform of the education system. On the basis of summarizing it was found out that in the last decade of the last century the system of preschool education has undergone major changes, feeling both positive and negative effects. Following that the changes were caused not so much targeted policy reform education as long the crisis in the economic and social development in general.

Socio-economic and socio-political factors that influenced the content of Ukrainian pre-school education, its quality, in the late twentieth century have been revealed. Classification of factors of influence has been characterized, their features have been examined.

The attention is concentrated on the fact that despite the socio-economic difficulties of the first decade of education in independent Ukraine creatively worked and continue to work, and scholars and practitioners, providing quality preschool education.

This problem is considered in socio-economic terms.

Key words: *quality of education, content in the pre-school education, social and economic factors, financial and technical support, preschool educational institution.*

Дата надходження статті: «2» жовтня 2014 р.

УДК 371.132/.383:78.091

ГЕН ЦЗІНХЕН,
аспірант
(м.Київ)

Методи психологічної підготовки майбутнього вчителя музики до концертного виступу

У статті розглянуто методи психологічної підготовки майбутнього вчителя музики до концертного виступу як особливого виду музично-виконавської діяльності. Концертний виступ є однією з основних закономірностей музичної діяльності і передбачає мобілізацію зусиль виконавця.

Розглянуто методи, завдяки яким підвищується психологічна стійкість виконавця в процесі концертного виступу. Відмінністю оптимального концертного стану виконавця визначені компоненти: емоційної підготовки, розумової підготовки, фізичної підготовки.

Відзначено, що саме сценічне хвилювання виконавця – одна з основних психологічних проблем майбутнього вчителя музики, який виконує вокальний твір на публіці.

Розглянуто етапи ситуативної підготовки. На першому етапі проводиться занурення виконавця в аутогенний стан (метод занурення в аутогенний стан), на другому – опрацьовується образна картина концертного виступу (метод співу перед уявною аудиторією).

Ключові слова: *психологічна підготовка, концертний стан, вокально-виконавська діяльність, сценічне хвилювання, вчитель музики, рольова підготовка.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... Глобалізація освіти в сучасному світі вимагає оптимізації підготовки майбутніх вчителів в галузі музичного мистецтва. Невід'ємною ланкою музичного процесу є розвиток музичної освіти. Різноманітність його інститутів, напрямків, форм, які виникали в різні історичні періоди, сприяла збереженню та переходу від покоління до покоління цінностей музичної культури, відіграла вирішальну роль у формуванні та розвитку традицій в різних сферах музично-творчої діяльності.

Сучасна наука, що досліджує різноманітні прояви музично-творчої діяльності людини, є складною системою знань, пов'язаних з пізнанням різних музичних явищ, внутрішніх закономірностей музики, її функціонуванням. Теорія музичного виконавства займає своє особливе місце в охопленні цілої низки складних проблем, вирішення яких вимагає різних наукових підходів і спільних зусиль спеціалістів в галузі естетики, психології, педагогіки, музикознавства.

Аналіз досліджень і публікацій... Розробкою цієї проблеми впродовж багатьох років займаються музикознавці, виконавці, педагоги та ін. У психолого-педагогічних дослідженнях (Л. Бочкарьова, Г. Когана, А.Козир, О.Отич, Г.Падалки, О. Юрченка та ін.) розглядаються особливості виконавської інтерпретації в умовах концертного виступу. Питання психологічної саморегуляції розглядали С. Науменко, В. Петрушин, В. Подуровський, Б. Теплов та ін. Теоретичну базу дослідження складають праці з історії концертного виконавства (В. Ражніков, В. Стахов, Г. П'ятигорський та ін.); роботи, присвячені проблемам стилю і художньої інтерпретації, належать Л. Ауеру, Ю. Єлагіну,

Г. Ципіну та ін.. Водночас, проблема психологічної саморегуляції виконавця продовжує залишатися актуальною.

Формулювання цілей статті... Мета статті полягає у розкритті методів психологічної підготовки майбутнього вчителя музики до концертного виступу як особливого виду музично-виконавської діяльності.

Виклад основного матеріалу... Аналіз психолого-педагогічної, мистецтвознавчої, методичної літератури та практичної діяльності педагогів-музикантів довів, що визначення методів психологічної підготовки майбутнього вчителя музики до концертного виступу у вищому навчальному закладі дає можливість встановити залежність якості підготовки студентів від структури цієї діяльності та принципів її організації.

Розвиток музичного мистецтва, вплив європейської музики, поширення вокальних творів європейських композиторських шкіл висунули нові вимоги до виконавської майстерності майбутнього вчителя музики. Проблема психологічної підготовки виконавця до концертного виступу – одна з найважливіших у музичному мистецтві. Не має виконавця, який жодного разу не постраждав від негативних форм сценічного хвилювання.

Саме сценічне хвилювання виконавця – одна з основних психологічних проблем майбутнього вчителя музики, який виконує вокальний твір. Існує багато випадків, коли людина виходить на сцену та співає зовсім не так, як, здавалось, повинна б співати. Так буває і з дебютантами, і з досвідченими майстрами, і зі студентами, і з їх викладачами.

У зв'язку вимогами до якості концертної діяльності постає необхідність визначення психологічних ознак, які характеризують процес концертного виступу, психологічної саморегуляції виконавця. Виникає проблема пошуку ефективних засобів формування оптимального концертного стану для успішної реалізації професійних завдань в ході виступу.

Прогресивні дослідження, що трактують музичне виконавство як психофізіологічний акт оцінюють роль психології як більш вагомого фактора у формуванні майстерності музиканта. М. Римський-Корсаков часто повторював, що естрадне хвилювання тим більше, чим гірше вивчено музичний твір. Хвилювання завжди має певне пояснення. Як стверджують науковці, щоб навчитися володіти собою перед публікою, треба тренувати увагу і зосередженість щодня і щогодини. На думку педагогів, що займаються питаннями музичної психології (Ліліас Маккіннон), шкідливі життєві звички людини негативно позначаються на її виступі. Говорячи про механізми психофізіологічної підготовки, необхідно звернути увагу на дослідження, яке зробив М. Бернштейн, зробивши великий внесок у розуміння закономірностей управління рухами. М. Бернштейн вважав, що самоконтроль є цікавим і досі загадковим фізіологічним об'єктом [3].

Процеси самоконтролю можна співвіднести з головним приладом центральної нервової системи, що керує, а волюву регуляцію – з периферичним руховим апаратом. Коли саморегуляція не в змозі впоратися зі становищем, що сталося, він подасть сигнал тривоги в «головний апарат – самоконтроль», який може необхідним чином перепрограмувати всю стратегію здійснюваної дії і відповідно ввести в разі необхідності новий еталон дії до процесу саморегуляції.

Здатність знаходитися в найкращому концертному стані тісно пов'язана з такими характеристиками особистості, як відсутність відчуття тривоги і занепокоєння, соромливості, що сковує. Найголовніше тут – велике бажання виступати перед слухачами і спілкуватися з ними за допомогою музики. У тих, хто не володіє виконавськими здібностями, концертний виступ нерідко страждає на різні недоліки:

- не сформована потреба у виступі перед слухачами;
- присутня особиста тривожність;
- недостатньо вивчений музичний твір;
- сформований рефлекс на обов'язкове хвилювання перед виступом і його негативний вплив на виконання;
- внутрішня установка спрямована на самооцінку власної особи, а не на виконання твору.

Розглянемо методи, які підвищують психологічну стійкість виконавця під час публічного виступу. Ознаками оптимального концертного стану виконавця є компоненти емоційної, розумової і вокальної підготовки.

Емоційний компонент концертного стану складається з відчуттів емоційного підйому, радісного передчуття майбутнього виступу, бажання співати для інших людей і приносити своїм мистецтвом радість. Одним із важливих показників емоційного стану перед виступом на сцені може слугувати частота серцевих скорочень, яку кожен вокаліст повинен знати у себе під час вдалих і невдалих виступів.

Розумовий (когнітивний) компонент концертного стану складається з ясності і швидкості мислення, здатності чітко представляти програму виконуваних технічних рухів і музично-слухових образів.

Фізичний компонент концертного стану складається з розумових уявлень, що містяться в свідомості, а голосовий апарат вокаліста здійснюється за допомогою цілеспрямованої виконавської волі, яка контролює діяльність уваги на всі психічні процеси: мислення, пам'ять, уяву. Уміння зосереджувати увагу і тривало утримувати її на якому-небудь об'єкті – такий же важливий компонент концертного стану, як підтримка фізичної форми і уміння регулювати частоту серцевих скорочень.

Саме при достатньо регулярних виступах організм адаптується до складної ситуації, і людина починає опановувати хвилювання. Якщо перерви між виступами розтягуються, досягаючи 2-3 місяців, то адаптації не відбувається.

Існують різноманітні форми налаштування виконавця, але й є деякі загальні закономірності, етапи ситуативної підготовки. На першому етапі проводиться занурення виконавця в аутогенний стан, на другому – опрацюється образна картина концертного виступу.

Перший етап. Розслаблення м'язів тіла. Його особливістю є збільшення здібності людини до самонавіювання. Використовується *метод занурення в аутогенний стан*: необхідно стояти прямо; дихання має бути спокійним; очі закриті; зосередитися на своїх внутрішніх відчуттях.

Другий етап. Уявлення залу, в якому має бути виступ. Виразне представлення сцени, слухачів або комісії, перед якою має відбутися виступ.

Метод співу перед уявною аудиторією. На завершальних етапах роботи, коли твір уже готовий, він співається цілком від початку до кінця з уявленням, що співаєш перед дуже вимогливою комісією або слухачською аудиторією. Вокальний твір може бути записаний на відеокамеру, диктофон тощо. Під час виконання треба бути готовим до будь-яких несподіванок і при зустрічі з ними не зупинятися, а йти далі, співати як на концерті. Цей прийом допомагає перевірити ступінь впливу сценічного хвилювання на якість виконання, заздалегідь виявити місця, які виявляються за ситуації, коли хвилювання посилюється. Повторне виконання твору із застосуванням цього прийому зменшує вплив хвилювання на виконання.

Метод медитативного занурення (медитація від лат. *meditatio* – роздум). Цей прийом пов'язаний зі здійсненням принципу «тут і зараз», що практикується в буддизмі і гештальт-терапії. Виконання на основі цього прийому пов'язане з глибоким усвідомленням і відчуттям всього того, що пов'язане зі співом.

Рекомендуються такі вправи:

- проспівування без підтримки інструмента;
- проспівування разом з інструментом, причому голос йде ніби попереду реального звучання;
- проспівування внутрішнім голосом.

Медитативне виконання вокального твору з зануренням у нього спочатку здійснюється в повільному темпі з установкою на те, щоб жодна стороння думка у момент співу не відвідала виконавця. Якщо тільки стороння думка з'явилася в свідомості, слід плавно повернути увагу до виконання. Медитативне виконання формує так звані сенсорні синтези, які є одними з головних ознак правильно сформованих навиків.

Метод обкатування програми. У цьому прийомі психологічної підготовки вокаліст-виконавець поступово наближається до ситуації публічного виступу, починаючи від самостійних занять і завершуючи виступом для друзів. Обкатування твору або програми треба робити якомога частіше і постаратися досягти того, щоб, кажучи словами К. Станіславського, «важке стало звичним, звичне – легким, а легке – приємним» [4, с.132].

Метод рольової підготовки. Сенс цього прийому полягає в тому, що вокаліст-виконавець, абстрагуючись від своїх власних особистих якостей, входить в образ добре йому відомого співака, який не боїться публічних виступів і починає співати ніби в образі іншої людини.

Значення рольової підготовки полягає в тому, що вокаліст-виконавець, який надмірно хвилюється перед концертним виступом, усупереч своєму стану починає грати роль людини, яка упевнена в собі і нічого не боїться. Треба максимально вжитися в цей образ, виконуючи для цього відповідну систему дій: скопіювати манеру цієї людини триматися, розмовляти, сміятися, манеру триматися на сцені. При цьому внутрішньо народжуватиметься новий психічний стан, в якому переважатимуть настрої упевненості і мажорного світосприйняття. Перед концертом самопочуття студента значною мірою залежить і від психічного стану його педагога. Вчитель повинен уміти вселяти бадьорість і ентузіазм у своїх студентів, тобто бути для них своєрідним психотерапевтом.

Метод виявлення потенційних помилок. Навіть коли програма виступу здається ідеально вивченою і можна її грати на сцені, кожен музикант хоче про всяк випадок застрахуватися від помилок. Виникає проблема: яким чином помилку можна витягнути із зовні цілком добре вивченого твору? Адже тільки тоді, як справедливо указує Г. Коган, коли музикант не *зміг помилитися*, тільки тоді можна вважати виконання закріпленим [2]. Зазвичай, вокалісти-виконавці перевіряють вивчені твори перед своїми друзями і знайомими, міняючи обстановку та приміщення.

Для виявлення можливих помилок ми пропонуємо декілька прийомів:

- закрити очі; заспівати твір, упевненим, міцним голосом з установкою на безпомилкове виконання вокального твору; прослідкувати, щоб не виникло м'язових затисків і дихання залишалося рівним і ненапруженим;
- спів з перешкодами і відволікаючими чинниками (для концентрації уваги) – ввімкнути телевизор на середню гучність і спробувати заспівати програму; складніше завдання – зробити те ж саме із закритими очима ;
- у процесі виконання програми у відповідальному епізоді педагог або хтось інший вимовляє слово «помилка», але співак при цьому повинен зуміти не помилитися.

При завершенні даних завдань виявлені помилки потім повинні усуватися ретельним виконанням програми в необхідному темпі.

Отже, цілком зрозуміло, що концертний виступ вимагає великої витрати нервово-психічної енергії і значної напруги волі і уваги, які вимагають не лише фізичних сил, але й сил емоційних.

Подальшого дослідження, на наш погляд, потребує наукове обґрунтування методичних систем підготовки вокаліста-виконавця до концертного стану.

Список використаних джерел і літератури:

1. Бочкарёв Л. Л. Психологические аспекты формирования готовности музыкантов-исполнителей к публичному выступлению / Л. Л. Бочкарёв. – М. : Музыка, 1980. – 235 с.
2. Коган Г. М. У врат мастерства. Психологические предпосылки успешности пианистической работы / Г. М. Коган. – М. : Сов. композитор, 2004. – 115 с.
3. Петрушин В. И. Музыкальная психология : Учеб. пособ. для студ. и преподавателей / В. И. Петрушин. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1997. – 384 с.
4. Станиславский К. С. Работа актера над собой / К. С. Станиславский. – М. : АРТ, 2008. – 496 с.

Spysok vykoristanykh dzherel i literatury:

1. Bochkaryov L. L. Psixologicheskie aspekty' formirovaniya gotovnosti vuzikantov-ispolnitelej k publicnomu vy'stupleniya / L. L. Bochkaryov. – M. : Muzika, 1980. – 235 p.
2. Kogan G. M. U vrat masterstva. Psixologicheskie predposy'лки uspeshnosti pianisticheskoy raboty' / G. M. Kogan. – M. : Sov. Kompozitor, 2004. – 115 p.
3. Petrushin V. I. Muzy'kal'naya psixologiya: Ucheb. posob. dlya stud. i prepodavatelej / V. I. Petrushin. – M. : Gumanit. izd. c. zent. VLADOS, 1997. – 384 p.
4. Stanislavskij K. S. Rabota aktyora nad soboj / K. S. Stanislavskij. – M. : ART, 2008. – 496 p.

Аннотация

Ген Цзинхен

Методы психологической подготовки будущего учителя музыки к концертному выступлению

В статье рассмотрены методы психологической подготовки будущего учителя музыки к концертному выступлению как особого вида музыкально-исполнительской деятельности. Концертное выступление является одним из основных закономерностей музыкальной деятельности и предусматривает мобилизацию усилий исполнителя.

Рассмотрены методы, благодаря которым повышается психологическая устойчивость исполнителя в процессе концертного выступления. Отличием оптимального концертного состояния исполнителя определены компоненты эмоциональной, умственной и физической подготовки.

Отмечено, что именно сценическое волнение исполнителя - одна из основных психологических проблем будущего учителя музыки, который выполняет вокальное произведение на публике.

Рассмотрены этапы ситуативной подготовки. На первом этапе проводится погружение исполнителя в аутогенное состояние (метод погружения в аутогенное состояние), на втором - прорабатывается образная картина концертного выступления (метод пения перед воображаемой аудиторией).

Ключевые слова: *психологическая подготовка, концертное состояние, вокально-исполнительская деятельность, сценическое волнение, учитель музыки, ролевая подготовка.*

Summary

Geng Jingheng

Methods of Psychological Training of the Future Teacher of Music to Concert Performances

The article describes the methods of psychological training of the future teacher of music for concert performances as a special type of musical performance. Live performance is one of the basic regularities of musical activities and calls for the mobilization of efforts of the performer.

The methods by which increases psychological stability of the artist during the live performance, have been studied. The difference of optimal concert state of the artist is the following components: emotional training, mental training, physical training.

It is noted that it was the excitement of the stage of the artist - as one of the major psychological problems of the future music teacher, who performs vocal work in public.

The stages of situational training are studied. In the first stage the artist dives into autogenous condition (immersion method in autogenous condition), in the second - figurative painting of a concert performance (method of singing in front of an imaginary audience) is studied.

Key words: *psychological preparation, concert state, vocal and performing activity, scenic excitement, music teacher, role preparation.*

Дата надходження статті: «1» жовтня 2014 р.